

OBRAZA (52) sb f

o oraz oba a jasne (w tym w pierwszym a 2 r. błędne znakowanie).

sg N obraza (4). ◇ G obrazy (30). ◇ D obrazie (3). ◇ A obrazę (3). ◇ I obrazą (3). ◇ pl N obrazy (4). ◇ G obraz (2). ◇ A obrazy (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Obrażliwe zachowanie wobec kogoś; ubliżenie komuś, obelga, zniewaga; offensio, vulnus* Cn (25) : Powiedziałem ia áby threfnowanie/ y żarty nie były z obrzą/ á w thym tak zámykam męzczyzny/ iáko białęłowy *GórnDworz* T7v; Otosz MM Panie sama niewinność niedopusciła mi namniey obrazy do Vmysłu a opomście wie Pan Bog niepochybny swiadek. zem nigdy ani pomyslił *ActReg* 139; *JanNKar* A2v; Gdy co ślubem obiecałz Panu Bogu twemu/ nie mieżkayże oddać [...] A iefli z tym omieżkałz/ będzie tobie zá grzech poczytano [...] W czym się dwoiáka y wielka obrzą náyduie: iedná lámego Bogá/ iákom teraz przywoził: druga óftátniey woli rodziców *PowodPr* 49, 16, 48, 54.

obraza przeciwko komu (1): Iia widzę zem niefortunnym człowiekiem dowm̄ zeto w̄m przeciwko mnie brać sobie raczysz iakoby z contemptu iakiegoś kuobrazie [!] przeciwko mnie. *ActReg* 173.

Wyrażenia:»obraza Boga« (3): Nálzá Polká pełna ieft bieśiad/ w których się niezliczone obrazy Bogá dzieią: A o nabożeńftwie áni się pytaią. *PowodPr* 74, 18, 81.

»obraza uczciwego mniemania« (1): declaruję [...] iż illo fervore, niebył ten namniey obrazony do IM Pana Gnieznimskiego ani dozadnego z IchM drugich słów tak Vsczypliwych ktoreby obrazę vcziwego mniemania miały. nieodniosłem [!]. *ActReg* 139.

»serdeczna obraza« (1): Kto rozleie krew ludzką/ będzie przelana krew iego. [...] Zakon przez Moyześzá dány/ tegoż iefcże óstrzey powtarza. A Zakon nowy iefcże do tego serdeczne obrazy ku potępieniu przykláda. A óboblwie Bog zákázuie/ okupu pieneznego *PowodPr* 67.

»szkodliwa obraza« (1): trefnowanie niema być ze szkodliwą obrzą: co iefli ma być zachowano/ musi Dworzánin/ nigdy około poczciwości białychgłow nie łzermować *GórnDworz* T8.

Szeregi: »niewdzięczność a obraza« (1): Y máiąc tam wyliczać wielkie á rozliczne dobrodzieyftwá Bołkie ku ludowi onemu [*izraelskiemu*]/ przeciw tákiey niewdzięczności á obrązie Páná Bogá/ wzywa [*Izajasz*] ná świádectwo niebá y źiemie *PowodPr* 18.

»obraza i pomsta« (1): Ionádáb [...] zákazał wżyftkiemu potomftwu łwemu ná wieki winá nievkufztác [!]. Pan Bog miafto obrazy y pomfty/ iż dla wftawy ludzkiey oycowłkiey/ rofkazanie iego włafne odrzucono/ pochwalił im to pośłużeńftwo *PowodPr* 43.

»przyczynka, obraza« (1): gdzie pan zły/ tam iuż namnieyłza przyczynká/ namnieyłza obrzą/ wnetże nawiętżé páńftwo pfluie y wyraca. *OrzJan* 31.

»roznice a obrazy« (1): ná te [*rozprawy*] w obycay [!] Diłputácyey abo łwarow nie rádżę: máiąc dawne y świeże przyklády/ iż z tąd więtżé roznice á obrazy łpolnie roftą. *PowodPr* 46.

»sprośność i obraza« (1): the żárthy naybárzicy chwałá/ w których ieft naymniey łprofności/ y obrazy/ á naywięcey miłsterftwá *GórnDworz* S3v.

»obraza i szkoda« [*szyk 1:1*] (2): ktore [*bez miary zbytki*] się w Polfcze ná káždy dzień nowe pokázuią/ z wielką obrzą Máieftatu Bożego/ y z łzkodą nieośzácowaná zbáwienia włafnego y cudzego *WysKaz* 44. Cf »bez szkody i obrazy«.

Wyrażenie przyimkowe: »bez obrazy« (6): á będzili tákiem/ iáko lie tu powiedziáło/ zá máłą pracę przydzie ktemu/ á w rzeczách wšelákich pánu oczy otworzy/ y prawdę lnádnie/ á bez obrázy powie. *GórnDworz* Ee7; Tędy [!] mi tą rzecz proszę racz wm mimosię puscic bez obrázy *ActReg* 173.

~ *bez obrázy kogo* (3): *GórnDworz* P8v; *ActReg* 81; Bez obrázy Páná gleyt może bydz wydány. *SarnStat* 156 marg.

Wyrażenie: »bez obrázy towarzyskiej« (1): dworzáninow żárt [...] ma mieć w łobie przyštoienstwo/ foremność/ á bez zbytniey szkody/ y obrázy towarzyłkiej/ wymył/ y náftołowanie. *GórnDworz* T7v.

Szereg: »bez szkody i obrázy« (1): *GórnDworz* T7 cf »bez obrázy towarzyskiej«. ~

2. Uszkodzenie ciała, obrażenie; laesio HistAl; offensio, vulnus Cn (13) :

Zwroty: »nie mieć obrázy [w czym]« (1): [Aleksander] kazał łtolec bárzo dziwny łpráwić/ á lánčuchy zeláznemi mocnie vwięzác/ áby ták przełpieczniey w nim mógł łiedzić. [...] nie miał żadney obrázy w onych kratách żelázných [Nullamque in ipsis cancellis ferreis sustinuit lesionem.] *HistAl* M5.

»wszelkiej obrázy uchować« (1): BOże/ któryś łługę twego Abráámá z ognia Cháldeyłkiego wywiodłzy/ po wšytkich drogách pielgrzymowania iego/ wšelkiej obrázy raczył/ vchować: rácz też y nas łtrzedz łług twych. *LatHar* 633.

Wyrażenie: »obraza na ciełe« (1): W tymże piątym przykazaniu zákázuię Bog obrázy bliźniego ná ciełe iego: á naywięcey przelania krwi ábo mężoboyłtwá. *PowodPr* 67.

Szereg: »obraza, mężobojstwo« (1): Byłmy gniew hámowác y w dobrej łtraży trzymác vmieli: áni do ták wiele obraz bliźniego/ áni do mężoboyłtwá nigdyby nie przychodziło. *SkarKaz* 314b.

Wyrażenie przyimkowe: »bez obrázy, przez obrázy« (6:1): Bo łtey bełpieczności będe mógł z dobrą nádzieią chodzić bez wšley obrázy y ná miełcá łzkodliwe *RejPs* 178v, 60v; Intacti, integrique fugerunt, Vciekli bes którey obrázi. *Mącz* 439d; Ná lwá łrogięgo bez obrázy wšiędziefz/ Y ná ogromnym łmoku ieżdźić będziefz [*Vulg Ps* 90/13]. *KochPs* 139; *KochJez* A2; *CzahTr* Fv.

~ *Szereg:* »przez szkody i obrázy« (1): Theż kto lie okładzie rutą iże miełtca gołego niebędzie/ Thedy taki może bazyłifzka zabić przez żadney łzkody y obrázy. *FalZioł* 118c. ~

W przen (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »bez obrázy« (1):

~ *Wyrażenie:* »bez dusznej obrázy« (1): NáM Kátolikom/ iáko w wiárę ták y w łumnienie/ bez dułzney obrázy przetwarzác lie trudno. *PowodPr* 45. ~

Przen (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »bez obrázy« (1):

~ *Wyrażenie:* »bez obrázy ciała« (1): [sekty] ciáło R. P. ták obšiadły/ żeby ich bez obrázy łámego ciáłá/ zrázu zbydz trudno *PowodPr* 38. ~

3. Strata, uszczerbek, szkoda (głównie w jakichś dobrach); offensa JanStat [w tym: czyja (4)] (8) :

obraza w czym (3): *SarnStat* 897, 1183; W ołtátnich Mándatách Dekáлогу łwego/ ochrania Bog obrázy bliźnich náłznych/ naprzod w ołobie/ potym w źenie ábo domownikách/ á nákoniec w máiętności iego *PowodPr* 63.

W połączeniách szeregowych (2): A gdyby lie kiedy od żołniérzów komu w brániu żywności y podwód w lezeniu/ y w ciágnieniu/ y w czymżekolwiek obrázá/ včíłk/ y łzkodá iáka łtáłá: tedy iáki

w tym łpólób y połtępek łobie do dochodzenia krzywđ tákowych półtánowią/ tákowy n Séymie [...] od nich przyiąć bęđziem powinni. *SarnStat* 1183, 897.

Zwrot: »obrazę uczynić« (1): iełliby ktorykolwiek Przełożony [...] niełłufznęgo záttrzymáwaczá z rzeczą włápioná [...] w obronę przyiął/ ábo w dobrách tychże iáwná łzkodę y znáczną obrážę vczynił [*manifestam offensam inttulerit JanStat* 244] kaźni y klátwam kościelnym ma byđż podległy. *SarnStat* 897.

Wyrażenie: »jawna obraza« (1): [*jeśliby przełożony, sędzia*] z krzywđ y z łzkód vczynionych y z iáwney obrázy [*ac manifesta offensa JanStat* 244] łłufznęy nagrody y dofyćuczyniěnía nie vczynił tedy [...] kaźni y klátwam kościelnym ma byđż podległy. *SarnStat* 897.

Szereg: »szkoda i obraza« = *damnum et offensum JanStat* (3): y owízem y tych/ którzyby ku nieprzyiácielłkiéy łtronie chćieli przyłtác: tedy przez źiemie łwé niemáią przepułczác ku łzkodźie y obrážie [*preiudicium et offensam JanStat* 896] drugięgo krom chytróci y zdrády którymkolwiek łpólóbem. *SarnStat* 1113, 897. *Cf* »przez szkody albo obrázy«. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

Wyrażenie przyimkowe: »bez obrázy, przez obrázy« (2:1): Gołpódárłtwo łkápę/ łzkodę y fráfunek záwždy czyni: nakłád nawięłłzy/ pożytek y łkarb mnoży/ żywność rodźi z dobrá myśłá/ kędy bez obrázy bliźniego. *GostGosp* 154.

~ *bez obrázy czego* (1): dworzánin ođłtác może złęgo páná/ by iedno nie ná wojnie/ ábo [...] pod który czás dworzánin bez obrázy łławy łwey/ ođiechác niemoże *GórnDworz* L3.

Szereg: »przez szkody albo obrázy« (1): áby ták przerzeczoný naiemnik zapułtu áłbo láfu przerzeczoné łwinie áłbo wieprze przez łzkody/ áłbo obrázy [*absque suo damno, seu offensa JanStat* 1109] ięgo mógl gnác *SarnStat* 671. ~

4. *Żal, niechęć do kogoś, pretensja z jakiegoś powodu* (3) : pewienem iá zewmł nieponiesiełz wumysłie swym takiey obrázy przeciwko Panu Gnieznńskiemu, iako caeteri, qui affectu reguntur *ActReg* 109.

Zwrot: »mieć [*przeciw komu, do kogo*] obrazę« (1:1) prze one rozruchy y ci ktoryz kiedy do kogo priwatne obrázy mieli/ zá ięgo [*Sylle*] pozwoleniem mśćili łie nád nimi. *Phil* O; Abyś obrážę ktorą małz przeciw łynowi Swemu pułcił mimo łię. *CiekPotr* 89.

5. *Przewinienie, uchybienie, naruszenie jakichś praw, wykroczenie* (3) :

obraza przeciw czemu (1): Przeciw czwartemu Przykazániu Bołkiemu/ ktore obrázy łá ciężłze. *PowodPr* 58 marg.

Szereg: »grzech i obraza« (1): A gdy do tego ięłzcze przyłtąpiły grzechy y obrázy nieznołne/ niedźiw práwie iż P.Bog plág łwoich do ołtátńiego wyniłzczenia dobywa. *PowodPr* 27.

W przén (1) : Abowiem włłelyáki łie pokoy mnoży tem ktoryz náłłáduią náuki twoiey/ á żadna obrázá nigdy łie omię niełmie pokułłić/ á ták y ia włę náđzieię oczekáwam od łiebie moy pánie włpomozenia łwego *RejPs* 187v.

Synonimy: 1. obelźenie, zniewázenie; 2. rana; 3. szkoda; 5. grzech.

Cf **OBRAŻENIE**